

Význam kulturních a kreativních průmyslů v Evropské unii, České republice a hl. m. Praze – publikováno v únoru 2013

Útvar rozvoje hl. m. Prahy, Odbor strategické koncepce (STR ÚRM)

Zpracoval: Mgr. Michal Němec, tel.: 236 005 679, e-mail: nemec@urm.praha.eu

Elektronická verze dokumentu: <http://www.urm.cz/cs/strateg-plan-analyzy-konkurenceschopnost>

Obsah

Úvod.....	4
Hlavní závěry	5
1. Definice a vymezení kulturních a kreativních průmyslů.....	6
1.1. Definice kulturních průmyslů.....	6
1.2. Definice kreativních průmyslů	6
1.3. Vymezení odvětví kulturních a kreativních průmyslů	7
2. Ekonomický význam kulturních a kreativních průmyslů v EU a ČR	8
3. Zaměstnanost v rámci kulturního (a kreativního) sektoru v EU a ČR.....	11
4. Analýza odvětví kulturních průmyslů v hl. m. Praze	13
4.1. Synchronizace odvětví kulturních průmyslů s NACE	13
4.2. Základní výstupy z RES	15
4.3. Zaměstnanost v odvětvích kulturních průmyslů	17
4.4. Ekonomický význam kulturních průmyslů	19
5. Analýza odvětví kreativních průmyslů v hl. m. Praze	21
5.1. Synchronizace odvětví kreativních průmyslů s NACE.....	21
5.2. Základní výstupy z RES	22
5.3. Zaměstnanost v odvětvích kreativních průmyslů	24
5.4. Ekonomický význam kreativních průmyslů.....	27
Použité zdroje	28

Úvod

Ve vyspělých zemích světa zastává kultura, vedle celé řady jiných funkcí, roli významného ekonomického faktoru, který se projevuje například v odvětvích hudebního, filmového, vydavatelského průmyslu a v dalších tzv. odvětvích kulturních průmyslů. Jako součást ekonomického systému působí kultura na zvýšení zaměstnanosti, má podíl na tvorbě hrubého domácího produktu a vykazuje vysokou míru přidané hodnoty. Nezanedbatelné jsou rovněž multiplikační efekty kulturních činností, které se projevují v rozmachu jiných podnikatelských aktivit a služeb. Kultura nemalou měrou podněcuje kreativitu a inovace v ostatních sférách společnosti a stimuluje nová progresivní ekonomická odvětví tzv. kreativních průmyslů. Přesto je však role kulturního a kreativního sektoru v ekonomickém kontextu i nadále do značné míry opomíjena.

Vyhodnocování společensko-hospodářského přínosu těchto ekonomických odvětví je poměrně mladým trendem, z čehož pramení i relativní nedostupnost, resp. absence relevantních statistických dat. Současné statistické nástroje neumožňují v některých případech řádné uchopení odvětví kulturních a kreativních průmyslů, protože kategorie odvětvové klasifikace NACE bývají často příliš široce vymezené. Kromě toho část kulturních a především kreativních aktivit probíhá v rámci ekonomických subjektů, jejichž primární předmět činnosti nespadá do odvětví kulturních a kreativních průmyslů.

Evropský statistický úřad, Eurostat, již identifikoval ekonomický význam kulturního a kreativního sektoru v rámci Evropské unie a o totéž se v rámci tzv. *Výsledků účtu kultury ČR* později pokusil Český statistický úřad (ČSÚ) ve spolupráci s Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu (NIPOS). V současnosti jsou tedy k dispozici základní analytické výstupy ze studií Eurostatu i některých dalších subjektů (v rámci ČR jmenujme především Institut umění – Divadelní ústav), jež primárně sledují ekonomický přínos, zaměstnanost a ostatní aspekty odvětví kulturních a kreativních průmyslů na úrovni EU i ČR. Na úrovni hl. m. Prahy ale nejsou k dispozici žádná statistická data a relevantní informace, které by byly zacíleny na odvětví kulturního a kreativního sektoru v Praze tolik významná.

Z tohoto důvodu jsme využili existující statistická data ČSÚ a provedli jsme vlastní analýzu odvětví kulturních a kreativních průmyslů v kontextu hl. m. Prahy, jež si klade za cíl základním způsobem zmapovat kvantitativní a strukturální charakteristiky ekonomických subjektů operujících na území hlavního města v odvětvích kulturních a kreativních průmyslů. Vzhledem k nejrůznějším metodickým omezením mají výstupy z analýzy pouze informativní charakter. Přesto však lze na jejich základě doložit mimořádnou pozici Prahy v kontextu ČR, kterou zaujímá v rámci odvětví kulturních a kreativních průmyslů ať již z perspektivy zaměstnanosti, nebo jejich podílu na hrubém domácím produktu, resp. hrubé přidané hodnotě.

Hlavní závěry

Vzhledem k tomu, že neexistuje zcela jednotný přístup k vymezení odvětví kulturních a kreativních průmyslů, setkáváme se v rámci různých studií a analýz zaměřených na problematiku těchto progresivních ekonomických odvětví se značně odlišnými a vzájemně obtížně porovnatelnými závěry.

Podle studie Evropské komise „*The Economy of Culture in Europe*“ se v roce 2003 odvětví kulturních a kreativních průmyslů podílela v zemích EU-15 na hrubém domácím produktu (HDP) 2,6 % a na HDP ČR 2,3 %. Podle tzv. *Výsledků účtu kultury ČR za rok 2010*, které prezentuje ČSÚ ve spolupráci s NIPOS, se kulturní a kreativní odvětví podílejí 1,9 % na HDP ČR a 2,6 % na hrubé přidané hodnotě (HPH) ČR. Studie společnosti TERA Consultants „*Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries*“, která v porovnání se závěry Evropské komise a Institutu umění – Divadelního ústavu odlišným způsobem vymezuje činnosti spadající do odvětví kulturních a kreativních průmyslů, konstatuje, že sledovaná odvětví se v roce 2008 podílela na HDP zemí EU-27 4,5 %.

Podle našich orientačních propočtů provedených na základě dat ČSÚ se širěji vymezená odvětví kulturních a kreativních průmyslů v roce 2010 podílela na HPH ČR téměř ze 4,9 % (z toho kulturní průmysly 1,9 % a kreativní průmysly 3 %).

Vyšší hodnoty jsme identifikovali v případě Prahy jako kulturním a inovačním centru České republiky, kde je ekonomický význam kulturního a kreativního sektoru oproti celorepublikovému průměru přibližně dvojnásobný. Odvětví kulturních a kreativních průmyslů se na základě naší provedené analýzy podílejí na HPH Prahy z více než 10 % (z toho 3,8 % kulturní a 6,4 % kreativní průmysly) a zároveň se hlavní město podílí 53,5 % na části HPH ČR, která je vytvářena kulturními a kreativními průmysly. Z ekonomického hlediska v Praze k nejvýznamnějším odvětvím patří vybrané kreativní činnosti z oblasti informačních technologií (např. programování), v rámci kulturního sektoru pak tvorba televizních a rozhlasových programů a vysílání následovaná vydavatelskými činnostmi.

V rámci analýzy jsme pracovali se specifickým datovým souborem s údaji z Registru ekonomických subjektů (RES), který obsahuje informace o aktivních ekonomických subjektech (tzv. statistických jednotkách typu podnik) podle místních jednotek, resp. pracovišť. Na základě provedené analýzy můžeme konstatovat, že na území Prahy v odvětví kulturních a kreativních průmyslů aktivně působí celkem 37 617 místních jednotek (z toho 9 892 v kulturních odvětvích a 27 725 v rámci kreativních odvětví), což představuje 12,6 % z jejich celkového množství v Praze. V této souvislosti však musíme poznamenat, že uvedený počet aktivních ekonomických subjektů, resp. místních jednotek, má pouze orientační vypovídací hodnotu a lze jej s velkou pravděpodobností považovat za poněkud nadsazený, a to s ohledem na existující metodická omezení, vyplývající především z podstaty uspořádání RES a odvětvové klasifikace ekonomických činností NACE.

Analýza dále naznačila, že nejen z ekonomického hlediska (měřeno hodnotou podílu na HPH), ale i z hlediska zaměstnanosti je význam odvětví kulturních a kreativních průmyslů v hl. m. Praze mimořádný. V rámci pracovišť analyzovaných ekonomických subjektů působí na území Prahy téměř 125 tis. osob (z toho 45,6 tis. v rámci kulturních průmyslů a 79,3 tis. v rámci kreativních průmyslů), což představuje odhadem okolo 14 % z celkového objemu pracovní síly v Praze.

1. Definice a vymezení kulturních a kreativních průmyslů

Univerzální definice kulturních a kreativních průmyslů neexistuje. Uplatňují se různé přístupy k vymezení těchto, z hlediska ekonomického a společenského rozvoje stále významnějších, odvětví.

1.1. Definice kulturních průmyslů

Termín kulturní průmysl (v jednotném čísle!) byl poprvé oficiálně použit představiteli Frankfurtské školy (Adorno, Horkheimer) v roce 1944, přičemž jeho význam měl značně negativní podtext. Podle Adorna a Horkheimera se kultura chápaná jako tzv. vysoké umění v polovině 20. století prakticky vytratila a stalo se z ní něco, s čím lze obchodovat. Průmysl a kultura měly být podle názoru těchto představitelů Frankfurtské školy protipóly, avšak v moderní demokratické době došlo k jejich podivnému propojení - odtud vznikl termín kulturní průmysl.¹

Termín kulturní průmysly (v množném čísle!) použili na konci 60. let 20. století poprvé francouzští sociologové Miege, Morin a Huet, kteří německým předchůdcům vyčítali především to, že implikovali naprostou sjednocenost v rámci kulturního průmyslu, přičemž v případě kulturních průmyslů o žádné jednotné struktuře mluvit nelze, protože kulturní průmysly představují velice rozmanitou škálu oborů lidských činností, z nichž každý má svou vlastní logiku a organizuje se podle svých vlastních principů.²

Kulturní průmysly můžeme definovat následovně: „*Kulturní průmysly zahrnují ekonomické aktivity, které spojují koncepční, tvůrčí a produkční funkce s komerčními aktivitami ve velkém. Toho dosahují poskytnutím hmotné pomoci či využitím komunikačních technologií.*”³

1.2. Definice kreativních průmyslů

Zatímco termín „kulturní průmysly“ má svůj původ ve Francii, termín „kreativní (tvůrčí) průmysly“ pochází z anglosaských zemí, konkrétně z Austrálie, kde byl poprvé oficiálně použit v roce 1994. V Evropě se termín „kreativní průmysly“ objevuje poprvé oficiálně v roce 1997 ve Velké Británii, kdy administrativa Tonyho Blaira ustavila meziresortní pracovní skupinu pro kreativní průmysly (Creative Industries Taskforce).⁴

Oficiální britská definice kreativních průmyslů, která se záhy stala modelovou pro celou řadu dalších států světa, má následující podobu: „*Kreativní průmysly jsou průmyslová odvětví, jejichž základem je individuální lidská kreativita, lidské dovednosti a talent. Zároveň jsou kreativní průmysly odvětvími s potenciálem vytvářet bohatství a pracovní místa zejména prostřednictvím využití duševního vlastnictví.*”⁵

¹ CIKÁNEK, M., 2009 (str. 13)

² CIKÁNEK, M., 2009 (str. 14 -15)

³ The Economy of Culture in Europe, 2006 (str. 47)

⁴ The Economy of Culture in Europe, 2006 (str. 46)

⁵ CIKÁNEK, M., 2009 (str. 47)

1.3. Vymezení odvětví kulturních a kreativních průmyslů

Při vymezení odvětví kulturních a kreativních průmyslů (viz tabulka č. 1) lze v obecné rovině vycházet ze studie „*The Economy of Culture in Europe*“⁶, kterou si nechala vypracovat Evropská komise v roce 2006.

Kulturní odvětví můžeme rozdělit na neprůmyslová a průmyslová. Pro neprůmyslová kulturní odvětví je typické, že produkují nereprodukovatelné zboží a služby, které jsou konzumovány na jednom místě (např. koncert, umělecký veletrh, výstava). Za neprůmyslová kulturní odvětví tedy považujeme výtvarná umění (malířství, sochařství, řemesla, fotografování), trhy s uměním a starožitnostmi, scénická umění (opera, orchestry, divadlo, tanec, cirkus) a kulturní dědictví (muzea, knihovny, archeologická naleziště, knihovny, archivy). Pro průmyslová kulturní odvětví je typická produkce kulturních produktů určených k masové reprodukci, hromadnému šíření a exportu (např. kniha, film, zvuková nahrávka). Mezi průmyslová kulturní odvětví tedy patří film a video, videohry, vysílání, hudba a vydávání knih a tisku.⁷

V případě odvětví kreativních průmyslů se kultura stává „tvůrčím“ vstupem do produkce „nekulturního zboží“. Konkrétně jde o aktivity, jakými jsou design (módní návrhářství, design interiérů a produktů), architektura a reklamní průmysl. Kreativita je tedy chápána ve smyslu využití kulturních prostředků jako zprostředkujících produktů ve výrobním procesu nekulturních odvětví a tedy jako zdroj inovace.⁸

Tabulka č. 1: Vymezení kulturních a kreativních průmyslů podle Evropské komise⁹

Sektor	Oblasti	Odvětví	Pododvětví
kulturní průmysly	oblast tradičního umění	výtvarné umění	řemesla, malířství, sochařství, fotografie
		scénická umění	divadlo, tanec, cirkus, festivaly
		kulturní dědictví	muzea, knihovny, archeologické naleziště, archivy
	oblast kulturních průmyslů	film a video	
		televize a rozhlas	
		videohry	
		hudba	hudební průmysly, živá hudební vystoupení
	knihy a tisk		
kreativní průmysly	oblast kreativních průmyslů	design	módní průmysl, grafický průmysl, design interiérů, průmyslový design
		architektura	
		reklamní průmysl	
	oblast příbuzných odvětví	výrobci PC, MP3, přehrávačů atd.	

Zdroj: *The Economy of Culture in Europe*, 2006

⁶ Studie dostupná z: <http://www.keanet.eu/ecoculture/studynew.pdf>

⁷ *The Economy of Culture in Europe*, 2006 (str. 2)

⁸ *The Economy of Culture in Europe*, 2006 (str. 2)

⁹ Pro účely analýzy kulturních a kreativních průmyslů v rámci hl. m. Prahy (kapitoly 4 a 5) bylo uplatněno širší vymezení, než jaké je uvedeno v tabulce č. 1 (viz tabulky č. 4 a 8)

2. Ekonomický význam kulturních a kreativních průmyslů v EU a ČR

Role kulturních a kreativních průmyslů je stále do značné míry neprávem opomíjena. Vyhodnocování hospodářské výkonnosti těchto odvětví je relativně mladým trendem, protože stále má značné zastání názor, že ekonomický přínos umění a kultury je omezený. Jedním z důsledků tohoto skeptického postoje je nedostatek statistických nástrojů, schopných měřit přínos kulturních a kreativních průmyslů v ekonomice.¹⁰

Význam odvětví kulturních a kreativních průmyslů v rámci EU (dále jen “odvětví“) vymezených výše v tabulce č. 1, můžeme ilustrovat na základě následujících (bohužel již nepřiliš aktuálních) ekonomických ukazatelů:

- Odvětví dosáhlo obratu více než 654 miliard € (v zemích EU-15 v roce 2003)¹¹
- Přidaná hodnota odvětví k HDP EU činila 2,6 % (v zemích EU-15 v roce 2003)¹²
- Růst odvětví v EU-15 byl v letech 1999–2003 o 12,3 % vyšší než celkový růst hospodářství

Na základě údajů z aktuálnější studie „*Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries*“,¹³ kterou v březnu roku 2010 publikovala společnost TERA Consultants se odvětví kulturních a kreativních průmyslů v roce 2008 podílela 4,5 % na HDP EU-27 (pro ilustraci: chemický průmysl jen 2,3 %). I při vědomí použití značně odlišných metodik (a změny počtu zemí v rámci EU) můžeme v porovnání s výše uvedenými závěry z roku 2003 konstatovat, že význam kulturních a kreativních odvětví vzrostl.

Podle údajů ze studie „*The Economy of Culture in Europe*“ přispěla v roce 2003 dynamicky se rozvíjející odvětví kulturních a kreativních průmyslů do ekonomiky ČR celkovou částkou 5 577 milionů €, což představovalo 2,3 % přidané hodnoty českého HDP. Porovnáme-li tento ukazatel s ostatními zeměmi středoevropského makroregionu, ČR zaujímala druhé místo hned za Německem (viz tabulka č. 2). V rámci celé EU-27 představovala odvětví kulturních a kreativních průmyslů nejvyšší podíl na přidané hodnotě HDP ve Francii (3,4 %), naopak nejnižší na Maltě (0,2 %).

Graf č. 1 ukazuje výši přidané hodnoty kulturních a kreativních průmyslů na českém HDP ve srovnání s ostatními vybranými ekonomickými odvětvími. Je možná až překvapivé, že kreativní a kulturní průmysly zaznamenávají vyšší přidanou hodnotu než například v České republice významné odvětví chemického průmyslu.

¹⁰ The Economy of Culture in Europe, 2006 (str. 1)

¹¹ Pro srovnání: obrat výrobců ICT činil v témže roce 541 miliard €

¹² Pro srovnání: obchod s nemovitostmi 2,1 %; chemický průmysl 2,3 %; potravinářský průmysl 1,9 %;

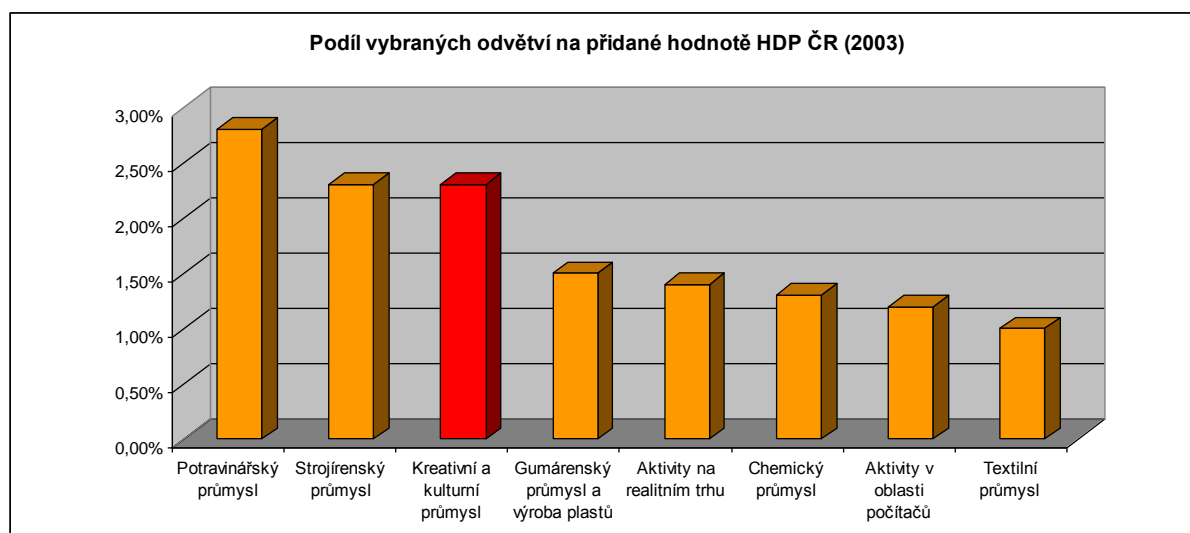
¹³ Studie dostupná z: <http://www.droit-technologie.org/upload/dossier/doc/219-1.pdf>

Tabulka č. 2: Přidaná hodnota odvětví kulturních a kreativních průmyslů na celkovém HDP v jednotlivých zemích střeoevropského makroregionu (2003)

Pořadí	Země	Obrat odvětví kulturních a kreativních průmyslů (v milionech €)	Přidaná hodnota na HDP (v %)
1.	Německo	126 060	2,5
2.	ČR	5 557	2,3
3.	Slovensko	2 498	2,0
4.	Rakousko	14 603	1,8
5.–6.	Polsko	6 235	1,2
5.–6.	Maďarsko	4 066	1,2

Zdroj: *The Economy of Culture in Europe, 2006*

Graf č. 1: Přidaná hodnota k HDP ČR u vybraných ekonomických odvětví (2003)

Zdroj: *The Economy of Culture in Europe, 2006*

Závěrem kapitoly se zmiňme o tzv. účtu kultury ČR, který od roku 2009 každoročně zpracovává ČSÚ ve spolupráci s Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu (NIPOS). Podle *Výsledků účtu kultury ČR za rok 2010*¹⁴ se odvětví kulturních a kreativních odvětví podílela na HDP cca 1,9 % a na HPH 2,6 %. Tato relativně nižší hodnota (ve srovnání se závěry uvedenými v rámci kapitol 4 a 5) je primárně důsledkem uplatňovaného užšího vymezení kulturních a především kreativních průmyslů, jež v rámci účtu kultury ČR zahrnují pouze oblast architektury, designu a reklamy (nejsou tedy brány v potaz např. kreativní činnosti z oblasti informačních technologií). Vymezení kulturních a kreativních průmyslů, které je uplatňováno v rámci účtu kultury ČR, nejlépe znázorňuje níže uvedená tabulka č. 3, tzv. tabulka trojsektorového členění kultury, ve které jsou rovněž uvedeny klíčové makroekonomické ukazatele pro jednotlivé oblasti kulturních a kreativních průmyslů.

¹⁴ Studie dostupná z: http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2010/01/V%C3%BDsledky-%C3%BA%C4%8Dtu-kultury-%C4%8CR-za-rok-2010_def_web.pdf

Tabulka č. 3: Trojsektorové členění kultury (data platná k roku 2009)

SEKTOR	OBLAST	NACE	HRUBÁ PRIDANÁ HODNOTA	POČET ZAMĚSTN. (PREPOC.) v tis.os.	EXPORT ZBOŽÍ A SLUŽEB (2010)	IMPORT (2010)	POČET PRAVNICKÝCH A FYZICKÝCH OSOB	PRÍJMY (VÝNOSY) CELKEM	VÝDAJE (NAKLADY) CELKEM	ROZDÍL sl.1 - sl.2	SPOTŘEBA materiálu, energií, zboží a služeb	VÝDAJE NA INVESTICE	
a	b		5	6	8	9	10	1	2	3	4	7	
KULTURNÍ SEKTOR	Historická památka	91.03	1,244,115	1,955	31,479	36,041	291	2,235,308	2,226,083	9,225	991,193	471,173	
	Muzeum a galerie	91.02	2,808,767	7,448	108,771	203,940	482	4,514,978	4,506,209	8,769	1,706,211	1,177,261	
	Knihovny a archivy	91.01	2,187,960	6,618	-	-	5,485	3,481,536	3,604,180	-122,644	1,293,576	327,279	
	Scénická umění	90.01,02,04	5,838,605	17,050	61,172	187,889	1,762	10,471,273	13,471,148	-2,999,875	4,632,668	250,251	
	Výtvarná umění	74.20, 90.03	1,988,392	4,177	28,381	31,053	6,013	4,627,195	4,396,643	230,552	2,638,803	1,738	
	Řemesla	???			5,551,545	2,108,429	-			0			
	Kulturní a umělecké vzdělávání	85.52		8,592			3,992			0			
Sektor celkem		-	14,067,839	45,840	5,781,348	2,567,352	18,025	25,330,290	28,204,263	-2,873,973	11,262,451	2,227,702	
KULTURNÍ PRŮMYSLY	Film a video	59.11 - 14	534,911	1,756	6,356,763	4,762,862	1,182	6,026,182	4,839,374	1,186,808	5,491,271	733,750	
	Videohry	58.21	3,510,896	233	-	-	19	6,122,044	5,808,420	313,624	2,611,148	347,318	
	Televize	60.20	9,176,371	3,777	109,900	707,769	78	17,703,086	13,376,144	4,326,942	8,526,715	1,593,398	
	Rozhlas	60.10	1,598,083	1,724	1,751	4,649	160	3,210,452	3,152,731	57,721	1,612,369	344,907	
	Knihy a tisk	58.11,13,14, 63.91	11,800,678	12,070	6,410,257	4,509,631	927	34,129,235	34,029,245	99,990	22,328,557	861,301	
	Hudba	59.20	3,510,896	970	9,770	101,620	2,615	2,262,183	2,033,124	229,059	1,591,507	154,525	
	Sektor celkem		-	30,131,835	20,530	12,888,441	10,086,531	4,981	69,453,182	63,239,038	6,214,144	42,161,567	4,035,199
KREATIVNÍ PRŮMYSLY	Architektura	71.11	10,145,312	8,915	318,200	59,444	792	25,116,251	23,113,353	2,002,898	14,970,939	1,783,120	
	Reklama	73.11	20,762,905	13,593	12,122,622	8,450,020	1,334	68,504,483	65,859,453	2,645,030	47,741,548	1,535,077	
	Design	74.10	1,103,677	726	363,958	1,857,434	500	2,734,756	2,477,945	256,811	1,631,079	189,486	
	Sektor celkem		-	32,011,894	23,234	12,804,780	10,366,898	2,626	96,355,490	91,450,751	4,904,739	64,343,566	3,507,683
	Neznámá oblast	-	8,503,899				61,493	11,637,485	9,280,299	2,357,186	3,133,586	739,008	
	KULTURA CELKEM		-	84,715,467	89,604	31,474,569	23,020,781	87,125	202,776,447	192,174,351	10,602,096	120,901,170	10,509,592

Zdroj: Institut umění – Divadelní ústav (<http://www.divadelni-ustav.cz/cs/jak-vymezit-kreativni-prumysly-v-cr>)

3. Zaměstnanost v rámci kulturního (a kreativního) sektoru v EU a ČR

Studie „*Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries*“ uvádí, že odvětví kulturních a kreativních průmyslů v roce 2008 v zemích EU-27 zaměstnávala celkem 8,5 milionu osob (tj. 3,8 % z celkového objemu pracovní síly) a při širším vymezení kulturních a kreativních průmyslů, které se více přibližuje námi uplatňovanému (viz kapitoly 4 a 5), počet pracujících činil 14,4 milionu, což představuje 6,5 % z pracovní síly soustředné v zemích EU-27.

Podle studie Eurostatu „*Cultural statistics – 2011 edition*“¹⁵ pracovalo v odvětvích kulturních průmyslů (bez kreativních průmyslů)¹⁶ v roce 2009 v České republice přibližně 84 tisíc zaměstnanců, což představovalo 1,7 % z objemu pracovní síly v ČR. V rámci zemí EU-27, kde bylo v roce 2009 zaměstnáno v hlavních kulturních odvětvích celkem 3,6 milionů lidí, je v průměru podíl zaměstnaných v těchto odvětvích na celkovém objemu zaměstnaných totožný jako v ČR, tedy 1,7 %. Z hlediska zaměstnanosti jsou relativně nejvýznamnější kulturní průmysly ve skandinávských členských zemích (v Dánsku, ve Finsku a Švédsku) a také poněkud překvapivě v Litvě, kde je v odvětvích kulturních průmyslů shodně zaměstnáno 2,3 % z celkového objemu pracovní síly. Naopak nejnižší hodnoty byly zaznamenány v Rumunsku (0,8 %) a v Portugalsku (0,9 %).¹⁷

Ve stávajících zemích EU nebyly zjištěny žádné zásadní odlišnosti v genderové struktuře zaměstnanců kulturního sektoru v porovnání s ostatními odvětvími ekonomiky, nicméně byl identifikován mírně nadprůměrný podíl zaměstnaných žen (např. v knihovnách a archivech tvoří více než 70 % pracovníků). U dalších vybraných ukazatelů (vzdělanostní struktura, typ pracovního úvazku, územní koncentrace pracovníků v kulturním sektoru aj.) byla prokázána významná specifika zaměstnanosti v odvětvích kulturních průmyslů (pozn. autora: níže uvedená specifika lze v obecné rovině aplikovat i na některá odvětví kreativních průmyslů).¹⁸

Specifika zaměstnanosti v kulturním sektoru - oproti ostatním ekonomickým odvětvím - jsou na úrovni EU podle závěrů studie „*Cultural statistics – 2011 edition*“ následující:

- vyšší vzdělanostní úroveň zaměstnanců,
- menší podíl zaměstnanců pracujících na plný pracovní úvazek a naopak zvýšený podíl zaměstnanců pracujících na částečný úvazek,
- zvýšený počet osob pracujících z domova,
- zvýšený počet osob majících více než jedno zaměstnání,
- převažující koncentrace pracovníků s v oblastech s vysokým stupněm urbanizace.

V případě zaměstnanců (ale i samostatně podnikajících osob) v kulturním sektoru obecně platí, že v porovnání s většinou ostatních sektorů ekonomiky dosahují vyššího stupně

¹⁵ Studie dostupná z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-10-374/EN/KS-32-10-374-EN.PDF

¹⁶ Kulturní průmysly jsou zde Eurostatem zjednodušeně vymezeny jako oddíly NACE 58 (vydavatelské činnosti), 59 (činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti), 60 (tvorba programů a vysílání), 90 (tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti) a 91 (činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení);

¹⁷ EUROSTAT: Cultural statistics – 2011 edition – str. 68

¹⁸ EUROSTAT: Cultural statistics – 2011 edition – str. 64

vzdělání. V EU má v kulturním sektoru vysokoškolské vzdělání více než polovina pracovníků, přičemž průměr vysokoškolsky vzdělaných lidí napříč všemi ekonomickými odvětvími je nižší o 24 % (na Slovensku činí tento rozdíl dokonce 34 % ve prospěch pracovníků kulturního sektoru, na Maltě však jen 4 %). V ČR je tento rozdíl také velmi zřetelný: 40 % pracovníků v kulturním sektoru má vysokoškolské vzdělání, zatímco v ostatních ekonomických sektorech počet zaměstnanců s vysokou školou nedosahuje ani 20 %.¹⁹ Přesto je však podíl vysokoškolsky vzdělaných pracovníků v kulturním sektoru v ČR nižší, než je průměr EU, což je však primárně způsobeno obecně nižší vzdělanostní úrovní obyvatel ČR (ve srovnání se “starými“ členskými zeměmi EU).

Signifikantním znakem zaměstnanosti v kulturním sektoru je rovněž skutečnost, že pracovníci jsou ve zvýšené míře zaměstnáni pouze na částečný úvazek. V zemích EU je zaměstnáno 19 % všech zaměstnanců na částečný úvazek, ovšem v případě pracovníků v kulturním sektoru je to 25 % (v Nizozemsku dokonce rovných 60 %). V ČR, kde obecně není zaměstnávání na částečný úvazek příliš rozšířeno (na částečný úvazek pracuje přibližně jen 6 až 7 % zaměstnanců), je v kulturním sektoru podíl pracujících na částečný úvazek oproti ostatním ekonomickým odvětvím více než dvojnásobný. V ČR je také oproti ostatním odvětvím v rámci kulturního sektoru zaměstnáno více osob formou časově omezených brigád (resp. dohod o provedení práce).²⁰ Skutečnost, že zaměstnanci kulturního sektoru pracují často i jinými formami než na hlavní pracovní poměr, si lze vysvětlit mimo jiné i sezónním charakterem některých kulturních odvětví (např. provozování kulturních památek, historických staveb a obdobných turistických zajímavostí).

Dalším specifikem kulturního sektoru je zvýšený počet osob pracujících z místa bydliště. V zemích EU pracuje 26 % pracovníků v oblasti kultury z domova (ve Švédsku dokonce více než 40 %), zatímco v ostatních odvětvích ekonomiky je to pouze 13 % pracujících. V ČR je práce z domova obecně mnohem méně rozšířená, ovšem podobně jako v celé EU je v odvětví kulturních průmyslů přibližně dvakrát více frekventovaným jevem.²¹ Jedněmi z typických odvětví kulturního sektoru, které zvyšují podíl osob pracujících z místa bydliště, jsou umělecké a tvůrčí činnosti (např. tradiční řemesla, malířství, sochařství, fotografie aj.). Ty jsou stále do značné míry svobodnými povoláními, nevyžadujícími přímý kontakt s okolím.

Pro kulturní sektor je typičtější, když má osoba více než jedno zaměstnání. V EU se to týká 6 % (v ČR 4 %) pracujících v kulturním sektoru, zatímco u pracujících napříč ekonomickými odvětvími jde o méně častý jev (v EU 4 % pracujících, v ČR jen 2 %).²²

Podle údajů z citované studie „*Cultural statistics – 2011 edition*“ je významným faktorem, ovlivňujícím koncentraci pracovníků v kulturním sektoru, také stupeň urbanizace, resp. hustota osídlení daného regionu. V Evropské unii platí, že nejvíce pracovníků ze sektoru kultury pracuje ve velmi hustě obydlených oblastech s vysokým stupněm urbanizace. Zatímco v těchto oblastech je koncentrováno necelých 48 % z celkového objemu pracovní síly (napříč všemi ekonomickými odvětvími), tak například v případě pracovníků archivů a knihoven je to téměř 60 % pracujících a v případě spisovatelů a tvůrčích umělců dokonce více než 72 %.²³ Za Českou republiku nebyly podobné údaje publikovány, předpokládáme však, že vzhledem k fenoménu Prahy jako kulturního centra nadnárodního významu může být tato diference v případě ČR ještě markantnější.

¹⁹ EUROSTAT: Cultural statistics – 2011 edition – str. 64 a 71

²⁰ EUROSTAT: Cultural statistics – 2011 edition – str. 64, 73 a 74

²¹ EUROSTAT: Cultural statistics – 2011 edition – str. 64, 65 a 75

²² EUROSTAT: Cultural statistics – 2011 edition – str. 65 a 76

²³ EUROSTAT: Cultural statistics – 2011 edition – str. 78

4. Analýza odvětví kulturních průmyslů v hl. m. Praze

Praha jako hlavní město má v oblasti kultury v rámci České republiky zcela výsadní postavení. To potvrdila i provedená analýza, při níž jsme prostřednictvím vybraných dat z Registru ekonomických subjektů (RES) identifikovali základní charakteristiky aktivních ekonomických subjektů působících na území Prahy v odvětví kulturních průmyslů (viz podkapitola 4.2). Dále jsme se pokusili podchytit význam kulturních průmyslů z hlediska celkové zaměstnanosti (viz podkapitola 4.3) a rovněž jsme se pokusili vyjádřit ekonomický přínos sledovaných odvětví pro pražskou ekonomickou základnu (viz podkapitola 4.4).

4.1. Synchronizace odvětví kulturních průmyslů s NACE

Aby bylo možné přistoupit k analýze ekonomických subjektů operujících v kulturních průmyslech na území hlavního města Prahy bylo nejprve nezbytné vymezit jednotlivé činnosti kulturních průmyslů a následně je zařadit do jednotlivých oddílů, skupin a tříd odvětvové klasifikace NACE.²⁴ Přístupů k vymezení kulturních (a především kreativních) průmyslů existuje hned několik a v některých případech se mohou navzájem od sebe poměrně významně odlišovat.

Synchronizovali jsme sledovaná odvětví s NACE obdobným způsobem, jakým to učinili řešitelé projektu „CreaClust – Přeshraniční klastrová iniciativa pro rozvoj kreativního průmyslu“.²⁵ Výsledné vymezení sledovaných ekonomických odvětví je znázorněno v tabulce č. 4, kde uvádíme třídy NACE, jež budou východiskem pro analýzu aktivních ekonomických subjektů působících na území hl. m. Prahy v odvětví kulturních průmyslů. Toto vymezení zahrnující i “nejádrová odvětví“ kulturních (a kreativních) průmyslů považujeme za velmi komplexní, a navíc o něco lépe koresponduje s dostupnými ekonomickými daty ČSÚ.

Oproti výše uvedenému vymezení, které je uplatňováno mj. Institutem umění – Divadelním ústavem v rámci tzv. trojsektorové tabulky (viz výše tabulka č. 3), je v projektu CreaClust vymezení kulturních a kreativních průmyslů podstatně širší. To platí především o kreativních průmyslech, které zahrnují i některé činnosti s kulturou přímo nesouvisejících (např. programování, tvorba webových portálů aj.). Důsledkem toho je, že v rámci projektu CreaClust jsou navíc zahrnuty vybrané třídy z oddílu NACE 62 (činnosti v oblasti informačních technologií) a celý oddíl NACE 63 (informační činnosti). Šířeji pojaté vymezení aplikovali řešitelé projektu CreaClust i v rámci oddílů NACE 73 (reklama a průzkum trhu) a NACE 74 (ostatní profesní, vědecké a technické činnosti).

V porovnání s kreativními průmysly nejsou rozdíly v klasifikaci kulturních průmyslů až tak významné. Nicméně oproti trojsektorové tabulce je v rámci projektu CreaClust operováno s oddílem NACE 18 (tisk a rozmnožování nahraných nosičů) nebo s vybranými třídami v rámci NACE 94 (činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů).

²⁴ NACE (akronym z názvu "Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes") je statistickou klasifikací ekonomických činností, kterou používá Evropská unie (resp. Evropská společnost) od roku 1970. NACE vytváří rámec pro statistická data o činnostech v mnoha ekonomických oblastech (např. ve výrobě, zaměstnanosti, národních účtech).

²⁵ Viz http://www.creaclust-cz-sk.eu/dokumenty/materialy/NACE_kody_2.doc

Tabulka č. 4: Synchronizace odvětví kulturních průmyslů s NACE

Oblast kulturních průmyslů	Oddíl NACE	Třída NACE
Tisk a rozmnožování nahaných nosičů	18 – Tisk a rozmnožování nahaných nosičů	18.10 – Tisk a činnosti související s tiskem 18.11 – Tisk novin 18.12 – Tisk ostatní, kromě novin 18.13 – Příprava tisku a digitálních dat 18.14 – Vázání a související činnosti 18.20 – Rozmnožování nahaných nosičů
Vydavatelské činnosti	58 – Vydavatelské činnosti	58.10 – Vydávání knih, periodických publikací a ostatní vydavatelské činnosti 58.11 – Vydávání knih 58.12 – Vydávání adresářů a jiných seznamů 58.13 – Vydávání novin 58.14 – Vydávání časopisů a ostatních periodických publikací 58.19 – Ostatní vydavatelské činnosti 58.20 – Vydávání softwaru 58.21 – Vydávání počítačových her 58.29 – Ostatní vydávání softwaru
Film, video a hudba	59 – Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti	59.10 – Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů 59.11 – Produkce filmů, videozáznamů a televizních programů 59.12 – Postprodukce filmů, videozáznamů a televizních programů 59.13 – Distribuce filmů, videozáznamů a televizních programů 59.14 – Promítání filmů 59.20 – Pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti
Televize a rozhlas	60 – Tvorba programů a vysílání	60.10 – Rozhlasové vysílání 60.20 – Tvorba televizních programů a televizní vysílání
Scénická umění a umělecká tvorba	90 - Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti	90.01 – Scénická umění 90.02 – Podpůrné činnosti pro scénická umění 90.03 – Umělecká tvorba 90.04 – Provozování kulturních zařízení
Kulturní dědictví	91 – Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení	91.01 – Činnosti knihoven a archivů 91.02 – Činnosti muzeí 91.03 – Provozování kulturních památek, historických staveb a obdobných turistických zajímavostí 91.04 – Činnosti botanických a zoologických zahrad, přírodních rezervací a národních parků
Zájmová sdružení	94 – Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů	94.99.1 – Činnosti organizací dětí a mládeže 94.99.2 – Činnosti organizací na podporu kulturní činnosti 94.99.3 – Činnosti organizací na podporu rekreační a zájmové činnosti

Zdroj: „CreaClust - Přeshraniční klastrová iniciativa pro rozvoj kreativního průmyslu“

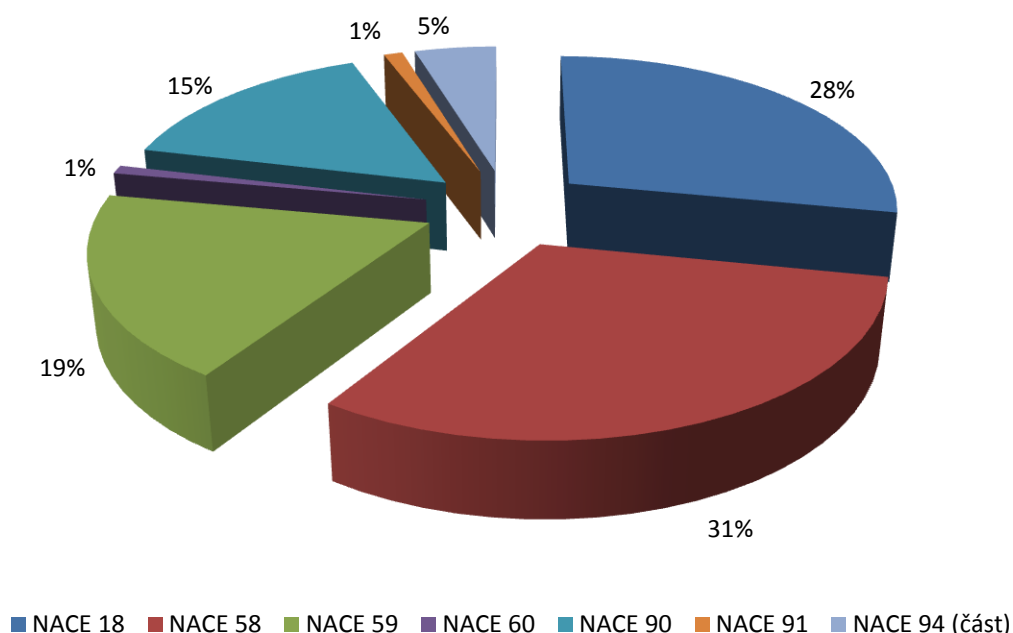
4.2. Základní výstupy z RES

Základním použitým informačním vstupem pro analýzu, jejíž výsledky prezentujeme v rámci kapitol 4 a 5, byl datový soubor se specifickými údaji z RES, jež nám poskytl ČSÚ. Tento soubor obsahuje data výhradně o tzv. statistických jednotkách typu podnik (tj. o ekonomických subjektech, které jsou skutečně ekonomicky aktivní) a mají místní jednotky, tzn. pracoviště (nikoliv jen registrované sídlo) na území hl. m. Prahy. V tomto datovém souboru je obsaženo necelých 298 tisíc aktivních ekonomických subjektů, resp. místních jednotek, a je aktuální k 27. 2. 2012.²⁶ Pro srovnání: aktuální verze veřejně publikovaného RES ze září 2012 (zahrnující všechny registrované ekonomické subjekty bez ohledu na jejich ekonomickou aktivitu a skutečné místo jejich působení) registruje na území Prahy téměř 542 tisíc ekonomických subjektů.

Na základě výše specifikovaného datového souboru působí na území Prahy v odvětvích kulturních průmyslů celkem 9 892 aktivních ekonomických subjektů, které se podílejí 3,3 % na celkovém počtu všech aktivních ekonomických subjektů operujících v Praze.

Bohužel, totožný datový soubor s údaji za ČR nemáme k dispozici. Pro ilustraci však můžeme uvést ne zcela porovnatelný údaj (zahrnující i neaktivní ekonomické subjekty) z veřejně publikovaného RES (verze 3/2012), podle kterého má v Praze sídlo 36 % z celkového počtu ekonomických subjektů operujících v odvětvích kulturních průmyslů na území České republiky.

Graf č. 2: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kulturních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu aktivních ekonomických subjektů), 2012

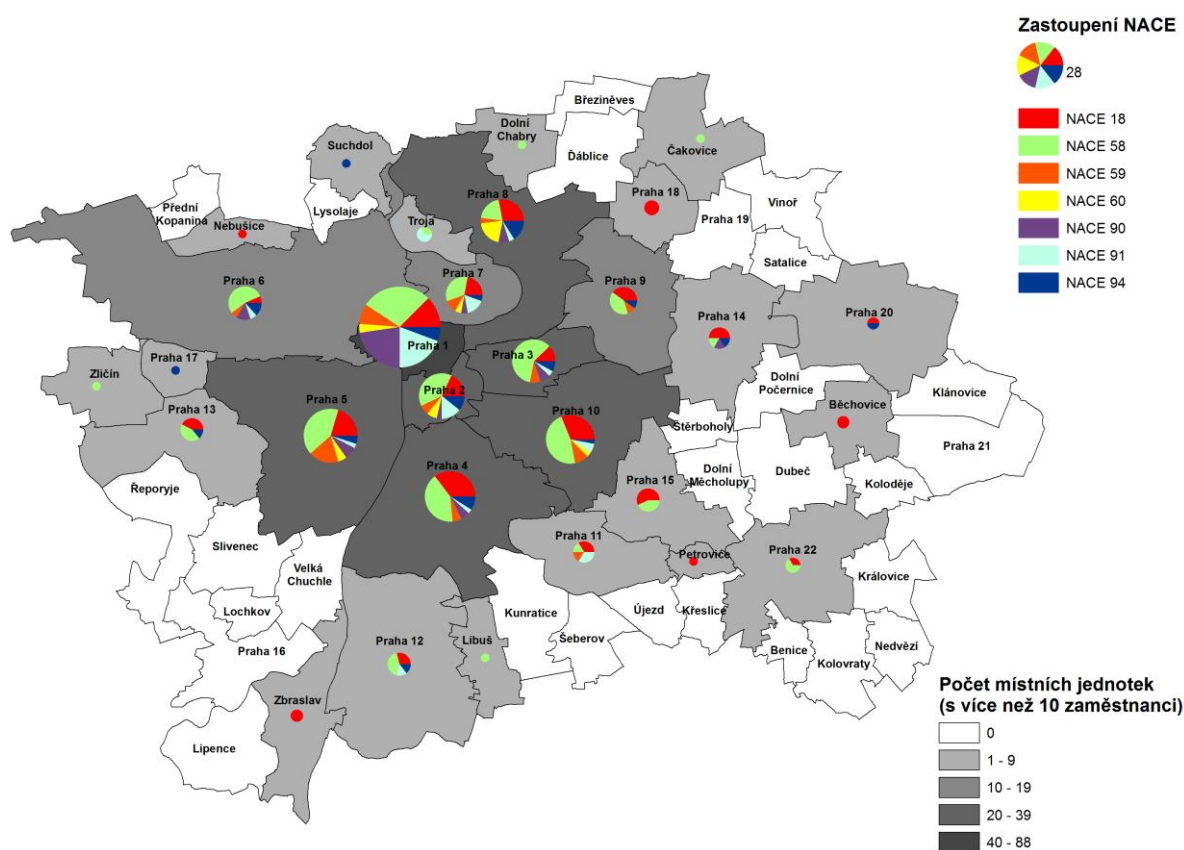
Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

²⁶ V kapitolách 4 a 5 velmi často uvádíme údaje o (aktivních) ekonomických subjektech, což je poněkud zjednodušující výklad. Pro upřesnění - při zmínce o těchto subjektech máme vždy na mysli údaje za jednotlivé místní jednotky, které jsou provozovány těmito (aktivními) ekonomickými subjekty.

Výše uvedený graf č. 2 znázorňuje, jakou měrou se jednotlivá odvětví kulturních průmyslů podílejí na celkovém počtu 9 892 aktivních ekonomických subjektů. Vyplývá z něj, že nejvíce ekonomických subjektů náleží do oddílu NACE 58 – vydavatelské činnosti (31 %), dále do NACE 18 – tisk a rozmnožování nahranych nosičů (28 %) a do NACE 59 – činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti (19 %). Naopak je zřejmé, že téměř zanedbatelné jsou počty ekonomických subjektů, jež spadají do NACE 60 – tvorba programů a vysílání (1 %) a do NACE 91 – činnost knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení (1 %).

Územní distribuce aktivních ekonomických subjektů (resp. místních jednotek s deseti a více zaměstnanci) působících v odvětvích kulturních průmyslů je graficky znázorněna v kartodiagramu č. 1. Podle očekávání, nejvíce subjektů z kulturního sektoru bylo v rámci Prahy identifikováno na území městské části Praha 1, kde jich je soustředěno téměř 24 %.

Kartodiagram č. 1: Rozmístění aktivních ekonomických subjektů působících v odvětví kulturních průmyslů podle městských částí (zahrnuty pouze místní jednotky s 10 a více zaměstnanci)

Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

NACE 18 – Tisk a rozmnožování nahranych nosičů

NACE 58 – Vydavatelské činnosti

NACE 59 – Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti

NACE 60 – Tvorba programů a vysílání

NACE 90 – Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti

NACE 91 – Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení

NACE 94 (část) - Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů

Poznámka:

V oddílu NACE 94 (Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů) považujeme za odvětví kulturních průmyslů pouze podtřídy NACE č. 94.99.1, 94.99.2 a 94.99.3, nikoliv tedy oddíl 94 jako celek. Tato skutečnost je zohledněna v rámci celé analýzy.

4.3. Zaměstnanost v odvětvích kulturních průmyslů

Podle našich orientačních propočtů provedených na základě dat z RES (přesněji řečeno z datového souboru se statistickými jednotkami typu podnik dle místních jednotek), působí v Praze v rámci kulturních průmyslů celkem 45,6 tisíc osob.

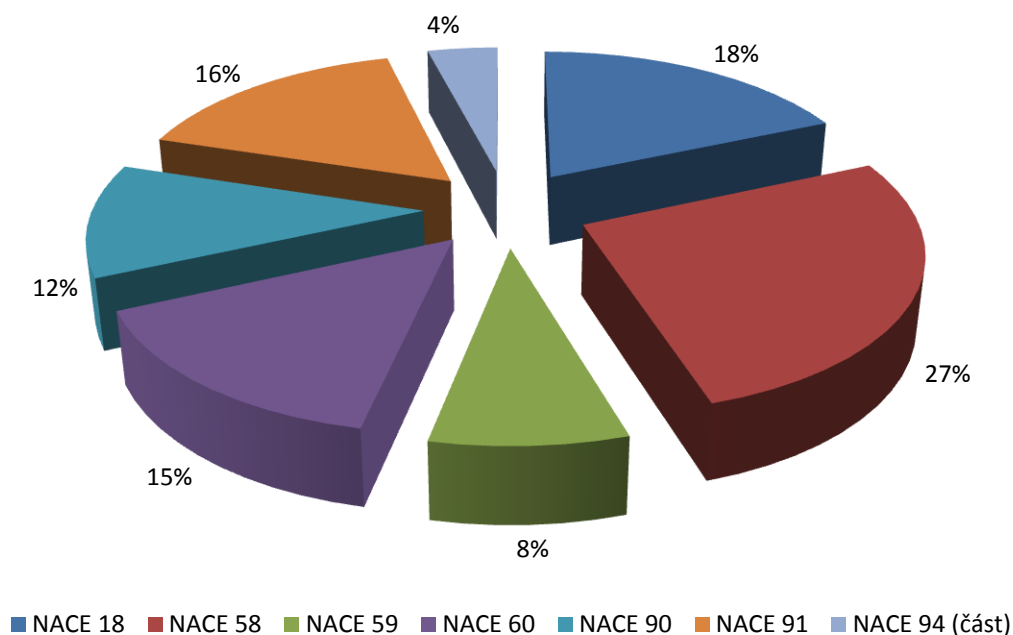
Nejvýznamnějším odvětvím z hlediska zaměstnanosti jsou vydavatelské činnosti - v rámci NACE 58 je na území Prahy zaměstnáno více než 12,2 tisíc osob, což představuje 27 % z celkové zaměstnanosti v odvětvích kulturních průmyslů. Druhým nejvýznamnějším odvětvím kulturních průmyslů je NACE 18 – tisk a rozmnožování nahaných nosičů, zaměstnávající více než 8,4 tisíc osob.

Podílové hodnoty jednotlivých odvětví kulturního sektoru, znázorněné ve výše uvedeném grafu č. 2, příliš nekorrespondují s úrovní zaměstnanosti v rámci jednotlivých odvětví, která je znázorněna v grafu č. 3. Kupříkladu NACE 91, sektor kulturního dědictví (muzea, archivy, knihovny), se vyznačuje velice nízkým počtem ekonomických subjektů (v oddílu NACE 91 je na území hl. m. Prahy zaznamenáno pouze 107 aktivních ekonomických subjektů), avšak některé z nich patří mezi nejvýznamnější pražské zaměstnavatele (například Národní památkový ústav). Velice obdobná situace je i v případě subjektů působících v oblasti rádiového a televizního vysílání (v rámci NACE 60 evidujeme pouze 86 aktivních ekonomických subjektů), kde jen dva největší subjekty (Česká televize a Český rozhlas) zaměstnávají vyšší počet osob, než je například zaměstnáno v rámci celého oddílu NACE 59 (tj. činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti).

Oddíly NACE 60 a NACE 91 se vyznačují zdaleka nejvyšším počtem zaměstnanců, který připadá na jeden aktivní ekonomický subjekt. V případě NACE 60 činí tato hodnota přibližně 79 zaměstnanců na jeden subjekt, u NACE 91 téměř 69. V ostatních „kulturních“ oddílech NACE (tzn. číslo 18, 58, 59, 90 a 94) se pohybuje průměrný počet zaměstnanců připadající na jeden ekonomický subjekt v intervalu od dvou do čtyř.

V tabulce č. 5 jsou uvedeni největší zaměstnavatelé ze sektoru kulturních průmyslů na území Prahy. S výjimkou velkých vydavatelských společností Ringier ČR, a. s., a Mafra, a. s., a také společnosti CET 21 provozující televizní vysílání, které jsou v soukromém vlastnictví, se mezi prvními jedenácti největšími zaměstnavateli v kulturním sektoru umístily výhradně veřejné instituce. Největšími zaměstnavateli v odvětví kulturních průmyslů jsou Česká televize a Národní památkový ústav, které na území Prahy zaměstnávají více než 2,5 tisíce osob každý z nich.

Graf č. 3: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kulturních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu zaměstnanců), 2012

Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

Tabulka č. 5: Největší zaměstnavatelé v sektoru kulturních průmyslů v hl. m. Praze

Pořadí	Název instituce (firmy)	Třída NACE	Kategorie počtu zaměstnanců
1.	Česká televize	60.20	3000–3999
2.	Národní památkový ústav	91.03	2500–2999
3.	Český rozhlas	60.10	1500–1999
4.	Národní divadlo	90.04	1000–1499
5.–11.	CET 21	60.20	500–999
5.–11.	Mafra, a. s., Praha	58.10	500–999
5.–11.	Městská knihovna v Praze	91.01	500–999
5.–11.	Národní knihovna ČR	91.01	500–999
5.–11.	Národní muzeum	91.02	500–999
5.–11.	Ringier Axel Springer CZ, a. s.	58.13	500–999

Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

V kontextu celkového počtu ekonomických subjektů operujících v kulturním sektoru jsou však instituce a firmy s vysokým počtem zaměstnanců výjimkou (viz tabulka č. 6). Dokonce

můžeme konstatovat, že v rámci kulturních průmyslů nejsou příliš četné ekonomické subjekty s jakýmkoliv počtem zaměstnanců, protože téměř 59 % z nich nezaměstnává ani jednu osobu (a dalších 24 % ekonomických subjektů počet zaměstnanců neuvádí). Převažují tedy soukromě podnikající osoby, případně také mikropodniky zpravidla nezaměstnávající více než pět osob. Firmy a veřejné instituce zaměstnávající desítky, či dokonce stovky lidí, jsou tedy v kulturním sektoru poměrně málo četné, na celkové zaměstnanosti v odvětví se však podílejí velmi významnou měrou.

Tabulka č. 6: Velikostní struktura ekonomických subjektů (místních jednotek) operujících v odvětvích kulturních průmyslů

Velikostní kategorie počtu zaměstnanců	Počet subjektů	Podíl subjektů (v %)
neuveдено	2 364	23,9
bez zaměstnanců	5 803	58,7
1–9 zaměstnanců	1 353	13,7
10–49 zaměstnanců	279	2,8
50–249 zaměstnanců	72	0,7
250 a více zaměstnanců	21	0,2
Celkem	9 892	100

Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

4.4. Ekonomický význam kulturních průmyslů

Přínos kulturních průmyslů pro českou i pražskou ekonomiku lze vyjádřit prostřednictvím hodnot o podílech sledovaných odvětví na hrubé přidané hodnotě (HPH).²⁷ Tyto údaje za jednotlivé oddíly NACE nám poskytl ČSÚ a jsou platné k roku 2010.

Odvětví kulturních průmyslů, jež jsme pro účely analýzy vymezili oddíly NACE č. 18, 58, 59, 60, 90, 91 a vybranými třídami v rámci oddílu č. 94, se podílí necelými 1,9 % na HPH ČR. V Praze se však odvětví kulturních průmyslů podílejí na HPH téměř 3,8 % (viz tabulka č. 7).

Odvětví kulturních průmyslů vytváří v Praze HPH ve výši 32 992 mil. Kč. V celé ČR činí tato hodnota 63 619 mil. Kč. Praha se tedy v rámci ČR podílí téměř 52 % na celkové HPH odvětví kulturních průmyslů. To potvrzuje výsadní postavení Prahy, jakožto kulturního centra ČR. Pro ilustraci – napříč všemi ekonomickými odvětvími vytváří Praha „pouze“ 25,8 % HPH ČR.

Z hlediska vyprodukované HPH je Praha v rámci ČR naprosto dominantní v činnostech tvorby televizních a rozhlasových programů a vysílání (v rámci NACE 60 je v Praze produkováno více než 84 % HPH ČR). Z hlediska podílu Prahy na celorepublikové

²⁷ Podle ČSÚ je hrubá přidaná hodnota (HPH) souhrnem hrubých přidaných hodnot za jednotlivá odvětví hospodářství. Představuje rozdíl mezi produkcí (v základních cenách) a mezispotřebou (v kupních cenách). Protože kupní cena implicitně zahrnuje čisté daně z produktů, je HPH hodnotou hrubého domácího produktu (HDP) bez čistých daní na produkty, které do jednotlivých odvětví nelze rozdělit.

HPH jsou v Praze velmi významné také vydavatelské činnosti (NACE 58) a činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti (NACE 59).

Tabulka č. 7: Podíl odvětví kulturních průmyslů na HPH ČR a Prahy (2010)

Číslo a název oddílu NACE	ČR (v mil. Kč)	Praha (v mil. Kč)	Podíl Prahy na ČR
18 – Tisk a rozmnožování nahraných nosičů	15 282	4 922	32,2 %
58 – Vydavatelské činnosti	13 432	8 118	60,4 %
59 – Činnosti v oblasti filmů, videozáznamů a televizních programů, pořizování zvukových nahrávek a hudební vydavatelské činnosti	7 040	4 307	61,2 %
60 – Tvorba programů a vysílání	11 540	9 740	84,4 %
90 – Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti	7 852	3 306	42,1 %
91 – Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení	7 155	2 056	28,7 %
94 – Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů	1 318* (10 986)	543* (4 528)	41,2 %
HPH kulturních průmyslů (v mil. Kč)	63 619	32 992	51,9 %
HPH – celkem (v mil. Kč)	3 404 655	877 084	25,8 %
Podíl kulturních průmyslů na HPH	1,87 %	3,76 %	X

Zdroj: zpracováno na základě dat ČSÚ

Poznámka k tabulce č. 7:

Vzhledem ke skutečnosti, že v rámci oddílu NACE 94 považujeme za činnosti spadající do kulturních průmyslů pouze podtřídy NACE č. 94.99.1, 94.99.2 a 94.99.3, tak údaje o hodnotách HPH za oddíl 94, jež jsou označeny hvězdičkou, jsou sníženy úměrně počtu ekonomických subjektů, jež působí na území Prahy v těchto podtřídách. Tyto údaje mají tedy jen orientační vypovídací hodnotu. Údaje ČSÚ o HPH za celý oddíl NACE 94 jsou uvedeny v závorce.

5. Analýza odvětví kreativních průmyslů v hl. m. Praze

Identickým způsobem, jakým jsme v předchozí kapitole analyzovali odvětví kulturních průmyslů, podrobíme zkoumání i odvětví kreativních průmyslů. Tato odvětví, jakými jsou při uplatnění širšího vymezení například programování a poradenství v oblasti informačních technologií, informační činnosti, reklama a průzkum trhu, architektonické či jiné specializované činnosti, mají v Praze v rámci ČR obdobně silné postavení jako kulturní sektor.

5.1. Synchronizace odvětví kreativních průmyslů s NACE

Stejně jako v případě kulturních odvětví, tak i u odvětví kreativních průmyslů byl pro synchronizaci s NACE uplatněn přístup řešitelů projektu „*CreaClust – příhraniční klastrová iniciativa pro rozvoj kreativního průmyslu*“ (viz blíže kapitola 4.1). Předmětem analýzy v rámci kapitoly 5 tedy budou činnosti obsažené pod oddíly NACE 63 – informační činnosti, NACE 73 – reklama a průzkum trhu a vybrané skupiny a třídy v rámci oddílů NACE 62 – činnosti v oblasti informačních technologií, NACE 71 – architektonické a inženýrské činnosti, technické zkoušky a analýzy a NACE 74 – ostatní profesní, vědecké a technické činnosti.

Oproti odvětvím kulturních průmyslů byla synchronizace kreativních průmyslů s NACE z metodického hlediska výrazně obtížnější a v důsledku toho přinesla také více problémů a nepřesností. Důvody pro toto konstatování vyplývají z toho, že některé oddíly NACE obsahují jak činnosti, které ze své podstaty vyhovují kritériím pro jejich zařazení mezi kreativní činnosti, ale zároveň zahrnují i ty, jež vzhledem k jejich zaměření jako kreativní činnosti označit nelze. Stejný problém nastává i na hierarchicky nižší úrovni – v rámci skupin a tříd NACE. Uveďme alespoň jeden příklad za všechny: Architektonické činnosti lze zcela jistě z hlediska jejich zaměření zařadit do odvětví kreativních průmyslů. Problém však spočívá v tom, že značná část ekonomických subjektů provádějících architektonické činnosti je zařazena ve skupině 71.1 – architektonické i inženýrské činnosti a související technické poradenství a nikoliv ve třídě 71.11 – architektonické činnosti. NACE (respektive RES) tedy neumožňuje oddělit architektonické činnosti (tedy kreativní odvětví) od inženýrských činností, jejichž zařazení mezi kreativní odvětví je přinejmenším problematické. Podobných případů se vyskytuje u odvětví kreativních odvětví hned několik. Vzhledem k těmto četným metodickým omezením je třeba považovat výsledky této analýzy za orientační.

Výčet konkrétních odvětví kreativních průmyslů (resp. výčet příslušných tříd NACE), jež budou předmětem naší analýzy, uvádíme v tabulce č. 8.

Tabulka č. 8: Synchronizace odvětví kreativních průmyslů s NACE

Oblast kreativních průmyslů	Oddíl NACE	Třída NACE
Programování a informační technologie	62 – Činnosti v oblasti informačních technologií	62.00 – Programování, poradenství a související činnosti 62.01 – Programování 62.02 – Poradenství v oblasti informačních technologií
Informační činnosti	63 – Informační činnosti	63.00 – Informační činnosti 63.10 – Činnosti související se zpracováním dat a hostingem; činnosti související s webovými portály 63.11 – Činnosti související se zpracováním dat a hostingem; 63.12 – Činnosti související s webovými portály 63.90 – Ostatní informační činnosti 63.91 – Činnosti zpravodajských tiskových kanceláří a agentur 63.99 – Ostatní informační činnosti j. n.
Architektura	71 – Architektonické a inženýrské činnosti; technické zkoušky a analýzy	71.11 – Architektonické činnosti
Reklama a průzkum trhu	73 – Reklama a průzkum trhu	73.00 – Reklama a průzkum trhu 73.01 – Reklamní činnosti 73.11 – Činnosti reklamních agentur 73.12 – Zastupování médií při prodeji reklamního času a prostoru 73.20 – Průzkum trhu a veřejného mínění
Specializované činnosti	74 – Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti	74.00 – Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti 74.10 – Specializované návrhářské činnosti 74.20 – Fotografické činnosti 74.30 – Překladatelské a tlumočnické činnosti

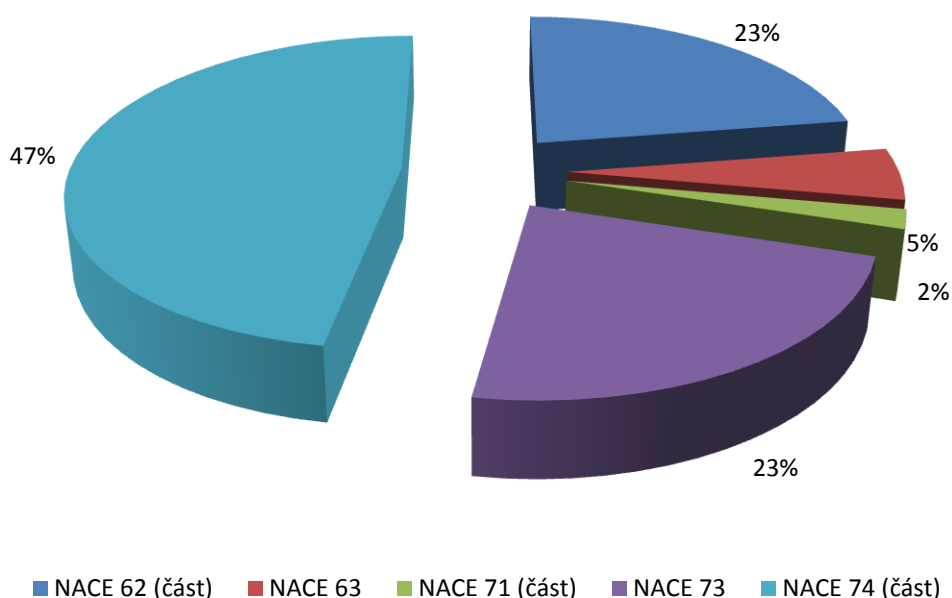
Zdroj: „CreaClust - Přeshraniční klastrová iniciativa pro rozvoj kreativního průmyslu“

5.2. Základní výstupy z RES

Na základě analýzy datového souboru s údaji z RES (viz jeho specifikace v úvodu podkapitoly 4.2) byla zjištěna na území Prahy přítomnost celkem 27 725 místních jednotek aktivních ekonomických subjektů, které působí v odvětvích kreativních průmyslů. Tyto subjekty, resp. jejich místní jednotky představují 9,3 % z celkového množství místních jednotek aktivních ekonomických subjektů soustředěných v Praze.

Graf č. 4 zachycuje podíl ekonomických subjektů z jednotlivých odvětví na celkovém počtu 27 725 aktivních ekonomických subjektů (viz poznámka č. 26 na str. 15) operujících na území Prahy v odvětví kreativních průmyslů. Z grafu je zřejmé, že zdaleka nejčetněji jsou zastoupeny ekonomické subjekty z oddílu NACE 74 (resp. pouze z vybraných tříd NACE obsažených pod tímto oddílem), které se podílejí 47 % na celkovém počtu „kreativních“ ekonomických subjektů v Praze. Pro upřesnění – oddíl NACE 74, resp. třída NACE 74.00 zahrnuje tzv. ostatní profesní, vědecké a technické činnosti a jak již ze samotného názvu tohoto oddílu/třídy nepřímo vyplývá, že zdaleka ne všechny obsažené činnosti lze označit za vyhovující z hlediska jejich zařazení mezi kreativní odvětví. Vzhledem k této skutečnosti lze označit počet ekonomických subjektů v rámci NACE 74 za nadsazený oproti skutečnému stavu. Identický problém, kterému se však vzhledem ke konstituci NACE a RES nelze vyhnout, nastává i v případě oddílu NACE 62 – činnosti v oblasti informačních technologií.

Graf č. 4: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kreativních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu ekonomických subjektů), 2012

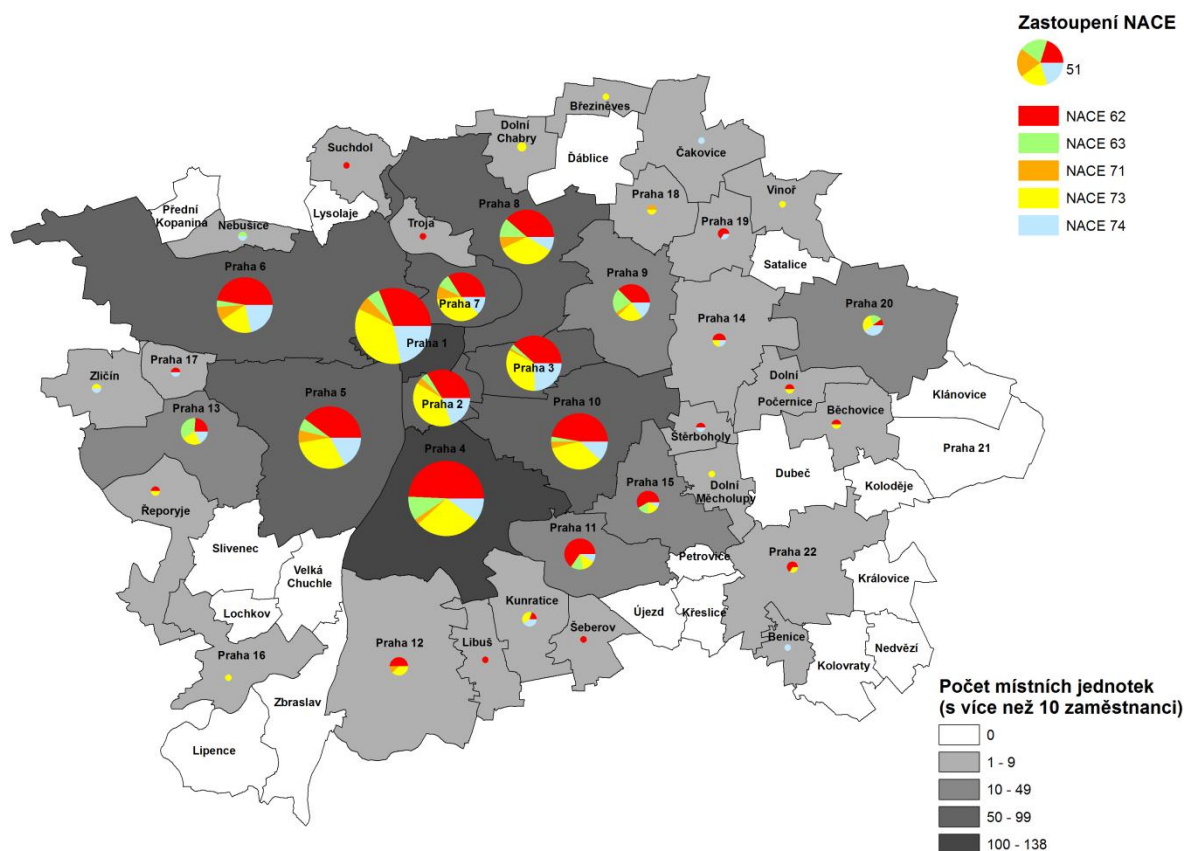
Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

Poznámka:

V rámci oddílů NACE 62, 71 a 74 považujeme pouze určité činnosti (skupiny a třídy NACE) za tzv. kreativní průmysly a jen tyto tedy zohledňujeme v grafu č. 4 i v rámci celé analýzy.

Nejvíce aktivních ekonomických subjektů působících v odvětvích kreativních průmyslů je koncentrováno na území městských částí Praha 1 a Praha 4 (viz kartodiagram č. 2). V těchto dvou městských částech je dohromady soustředěno téměř 30 % z celkového počtu pražských subjektů z odvětví kreativních průmyslů, které mají místní jednotky s deseti a více zaměstnanci. Přesto je v Praze územní distribuce kreativních průmyslů relativně vyváženější než v případě kulturních průmyslů, v rámci kterých má historické centrum (Praha 1) výsadní postavení.

Kartodiagram č. 2: Rozmístění aktivních ekonomických subjektů působících v odvětví kreativních průmyslů podle městských částí (zahrnutý pouze místní jednotky s 10 a více zaměstnanci)

Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

NACE 62 (část) – Činnosti v oblasti informačních technologií

NACE 63 – Informační činnosti

NACE 71 (část) – Architektonické a inženýrské činnosti; technické zkoušky a analýzy

NACE 73 – Reklama a průzkum trhu

NACE 74 (část) – Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti

5.3. Zaměstnanost v odvětvích kreativních průmyslů

Stejně jako u kulturních průmyslů, tak i v případě odvětví kreativních průmyslů převažují ekonomické subjekty soukromě podnikajících osob. Druhou nejvíce zastoupenou kategorií jsou subjekty zaměstnávající méně než 10 zaměstnanců (ostatně obdobná velikostní struktura ekonomických subjektů platí i ve většině ostatních ekonomických odvětví). V odvětví kreativních průmyslů tedy dominují ekonomické subjekty bez zaměstnanců (15 977 subjektů + 6 554 subjektů v rámci kategorie „neuvedeno“), zatímco subjektů se zaměstnanci evidujeme pouze 5 185 (tedy 18,7 % z celkového počtu 27 725 aktivních ekonomických subjektů / místních jednotek operujících v odvětvích kreativních průmyslů).

Tabulka č. 9: Velikostní struktura ekonomických subjektů (místních jednotek) operujících v odvětvích kreativních průmyslů

Velikostní kategorie počtu zaměstnanců	Počet subjektů	Podíl subjektů (v %)
neuveдено	6 554	23,6
bez zaměstnanců	15 977	57,6
1–9 zaměstnanců	4 256	15,4
10–49 zaměstnanců	768	2,8
50–249 zaměstnanců	150	0,5
250 a více zaměstnanců	20	0,1
Celkem	27 725	100

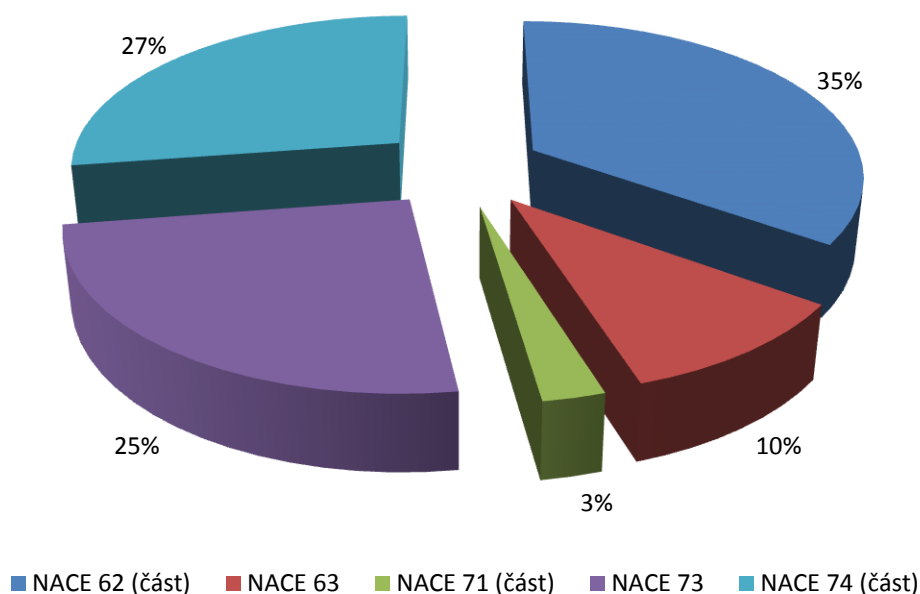
Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

Podle našich orientačních propočtů na základě „zpřesněných“ dat z RES (viz jejich specifikace datového souboru v úvodní části podkapitoly 4.2) je v Praze v rámci kreativních průmyslů zaměstnáno více než 79 tisíc osob. Odhadujeme však, že reálný počet pracovníků vykonávajících kreativní činnosti bude ve skutečnosti nižší, a to s ohledem na výše nastíněný problém vyplývající z podstaty uspořádání v rámci NACE 62 a 74 (viz podkapitola 5.2). Další a bohužel možná ještě významnější faktor, který způsobuje nadhodnocení uvedeného čísla oproti skutečnému stavu kreativních pracovníků, vyplývá ze skutečnosti, že v současné době neexistují žádné statistické ani jiné nástroje, pomocí kterých by bylo možné zjistit, kolik pracovníků se v rámci jedné firmy věnuje kreativním činnostem a kolik pracovníků vykonává jiné, „nekreativní“, činnosti (týká se např. technického a pomocného personálu).

Při vědomí těchto významných metodických omezení můžeme konstatovat, že na základě provedené analýzy jsou z hlediska zaměstnanosti nejvýznamnějšími odvětvími kreativní činnosti v oblasti informačních technologií (programování, poradenství v oblasti IT), které zaměstnávají 35 % z celkového počtu osob zaměstnaných v kreativním sektoru. Významný podíl na zaměstnanosti v rámci kreativních odvětví mají také oddíly NACE 74 – ostatní profesní, vědecké a technické činnosti (resp. pouze vybrané „kreativní“ třídy v rámci tohoto oddílu) a oddíl NACE 73 – reklama a průzkum trhu (viz graf č. 5).

Tabulka č. 10 uvádí největší zaměstnavatele v odvětví kreativních průmyslů na území Prahy. Oproti sektoru kulturních průmyslů evidujeme menší výskyt velkých zaměstnavatelů, kteří by na území Prahy evidovali více než 500 zaměstnanců. V segmentu kulturních průmyslů jsme takových subjektů evidovali jedenáct, v odvětví kreativních průmyslů pouze čtyři. To je dáno především tím, že v odvětví kreativních průmyslů nejsou, tak jako v kulturních průmyslech, zastoupeny příliš četně veřejnoprávní instituce, které mají v několika případech velmi vysoký počet zaměstnanců. Subjekty, jež spadají do kreativních průmyslů, jsou typicky soukromé společnosti, přičemž ty s nejvyššími počty zaměstnanců operují v sektoru informačních technologií.

Graf č. 5: Podíl jednotlivých odvětví na sektoru kreativních průmyslů v hl. m. Praze (na základě počtu zaměstnanců), 2012

Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

Tabulka č. 10: Největší zaměstnavatelé v sektoru kreativních průmyslů na území hl. m. Prahy

Pořadí	Název instituce (firmy)	Třída NACE	Kategorie počtu zaměstnanců
1.	DHL Information Services, s. r. o.	63.11	1 000–1499 zaměstnanců
2. – 4.	IBM ČR, s. r. o. (Praha)	62.02	500–999 zaměstnanců
2. – 4.	Hewlett – Packard, s. r. o.	62.00	500–999 zaměstnanců
2. – 4.	Oracle Czech, s. r. o.	62.10	500–999 zaměstnanců

Zdroj: vlastní zpracování na základě RES

Poznámka k tabulce č. 10:

Jak jsme již uvedli, v rámci analýzy operujeme s datovým souborem, který obsahuje informace o aktivních ekonomických subjektech (tzv. statistických jednotkách typu podnik) podle místních jednotek. V tabulce č. 10 (ale i č. 5) jsou tedy uvedeny kategorie počtu zaměstnanců za místní jednotky (tzn. za jednotlivá pracoviště). Převážná většina firem z odvětví kulturních a kreativních průmyslů má na území hl. m. Prahy pouze jednu místní jednotku (to se týká např. všech čtyř firem uvedených v tabulce č. 10), nicméně vyskytují se i některé výjimky s více roztržštěnou vnitropodnikovou organizační strukturou. Jako příklad můžeme uvést velkou společnost Seznam.cz, a. s., která má na území Prahy registrovány čtyři místní jednotky, z nichž ani jedna počtem zaměstnanců nevyhovuje kritériu pro zařazení do tabulky

č. 9 (tzn. min. 500–999 zaměstnanců). Dohromady však tyto čtyři místní jednotky toto kritérium počtu zaměstnanců splňují.

5.4. Ekonomický význam kreativních průmyslů

Vyjádřit přínos odvětví kreativních průmyslů pro ekonomiku Prahy je mnohem problematičtější než v případě kulturních průmyslů. Důvodem je, že ČSÚ neposkytl údaje o podílech jednotlivých odvětví na HPH na nižší úrovni než na úrovni oddílů NACE (tzn. dvojmístných číselných kódů). Jak již jsme několikrát výše uvedli, v případě oddílů NACE č. 62, 71 a 74 považujeme za tzv. kreativní činnosti pouze některé z dílčích činností obsažených pod těmito oddíly. Z tohoto hlediska můžeme považovat za bezproblémové pouze oddíly NACE 63 a 73.

Podle našich propočtů činí HPH kreativních průmyslů v Praze celkem 55 660 mil. Kč, což představuje 6,35 % z celkové HPH Prahy a zároveň více než 54 % z celkového HPH kreativních průmyslů v rámci ČR (v ČR činí podíl kreativních průmyslů na HPH 3 %). Vzhledem k uvedeným omezením však mají tyto závěry pouze orientační vypovídací hodnotu.

Tabulka č. 11: Podíl odvětví kreativních průmyslů na HPH ČR a Prahy (2010)

Číslo a název oddílu NACE	ČR (v mil. Kč)	Praha (v mil. Kč)	Podíl Prahy na ČR
62 – Činnosti v oblasti informačních technologií	53 344* (59 074)	27 156* (30 073)	50,9 %
63 – Informační činnosti	13 818	9 591	69,4 %
71 – Architektonické a inženýrské činnosti; technické zkoušky a analýzy	3 287* (59 770)	1 245* (22 643)	37,9 %
73 – Reklama a průzkum trhu	18 339	12 471	68,0 %
74 – Ostatní profesní, vědecké a technické činnosti	13 429* (16 179)	5 197* (6 261)	38,7 %
HPH kreativních průmyslů (v mil. Kč)	102 217	55 660	54,45 %
HPH – celkem (v mil. Kč)	3 404 655	877 084	25,76 %
Podíl kreativních průmyslů na HPH	3,00 %	6,35 %	X

Zdroj: zpracováno na základě dat ČSÚ

* V rámci oddílů NACE 62, 71 a 74 považujeme za činnosti spadající do kreativních průmyslů pouze určité třídy NACE. Hvězdičkou jsou označeny úrovně HPH, které byly sníženy úměrně počtu ekonomických subjektů, jež působí na území Prahy v příslušných třídách NACE, které spadají do kreativních průmyslů. Tyto údaje, z nichž byly zároveň vypočteny celkové údaje o HPH kreativních průmyslů, mají tedy jen orientační vypovídací hodnotu. Údaje ČSÚ o HPH za celé oddíly NACE 62, 71 a 74 (zahrnující však i odvětví nespádající do kreativních průmyslů) jsou uvedené v závorce.

Použité zdroje

CIKÁNEK, M. *Kreativní průmysly – příležitost pro novou ekonomiku*. Institut umění – Divadelní ústav, 2009

Building a Digital Economy: The Importance of Saving Jobs in the EU's Creative Industries, TERA Consultants, 2010

(<http://www.droit-technologie.org/upload/dossier/doc/219-1.pdf>)

CreaClust – Přeshraniční klastrová iniciativa pro rozvoj kreativního průmyslu

(<http://www.creaclust-cz-sk.eu/>)

Cultural statistics – 2011 edition, Eurostat, 2011

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-32-10-374/EN/KS-32-10-374-EN.PDF)

Jak vymezit kreativní průmysly v ČR, Institut umění - Divadelní ústav

(<http://www.divadelni-ustav.cz/cs/jak-vymezit-kreativni-prumysly-v-cr>)

Registr ekonomických subjektů – vybraná data, ČSÚ

(<http://www.czso.cz/>)

Výsledky účtu kultury ČR za rok 2010, ČSÚ a NIPOS, 2012

(http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2010/01/V%C3%BDsledky-%C3%BA%C4%8Dt%C3%BA-kultury-%C4%8CR-za-rok-2010_def_web.pdf)

The Economy of Culture in Europe, Evropská komise, 2006

(<http://www.keanet.eu/ecoculture/studynew.pdf>)